

**MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM JARAYONLARINI
TO'G'RI TASHKIL ETISH VA UNING SAMARADORLIGINI
OSHIRISHNING USUL VA VOSITALARI**

Ashurov Sherali Ibragimovich

Farg'ona viloyati Marg'ilon Pedagogika kolleji o'qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim jarayonlarini to'g'ri tashkil etish masalasi va uning samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi asosiy usul va vositalar tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonini sifatli tashkil etish — bolalarning har tomonlama rivojlanishiga, mustaqil fikrlash, ijtimoiylashuv va tayyorgarlik darajasining oshishiga zamin yaratishi ta'kidlanadi. Shuningdek, maqolada zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar, o'yin orqali o'qitish, axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish kabi metodlar maktabgacha yoshdagi bolalarning qiziqishi va faolligini oshirishdagi o'rni ochib beriladi. Muallif maktabgacha ta'lim muassasalarida samarali ta'lim muhitini shakllantirish, pedagoglarning metodik mahoratini rivojlantirish va ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yishning dolzarb jihatlarini ham yoritadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ta'lim jarayoni, samaradorlik, pedagogik texnologiyalar, innovatsion usullar, o'yinli o'qitish, ta'lim vositalari, metodik yondashuv, bolalar rivoji, ta'lim muhitini tashkil etish.

Zamonaviy ta'lim tizimida maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishi va tarbiyasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Zero, aynan shu bosqichda bola shaxsining asosiy psixologik-pedagogik poydevori shakllanadi. Maktabgacha ta'lim — bu faqatgina bolani maktabga tayyorlash emas, balki uning mustaqil fikrlashi, ijodiy salohiyati, ijtimoiy moslashuvchanligi va shaxs sifatida rivojlanishiga yo'naltirilgan tizimli ta'lim-tarbiya jarayonidir.

Shu sababli ta'lim jarayonlarini to'g'ri tashkil etish, zamonaviy pedagogik

yondashuvlardan foydalanish, bolalar qiziqishlari va yosh xususiyatlariga mos metod va vositalarni tanlash muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim samaradorligini oshirish bilan birga, bolalarning hayotga tayyorgarligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada aynan ta'lim jarayonlarini samarali tashkil etishning asosiy tamoyillari, metodik yondashuvlari va amaliy usullari tahlil qilinadi.

1. Maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim jarayonining o'ziga xosligi

Maktabgacha yoshdagi bolalar tabiatan faol, qiziquvchan, taqlidga moyil bo'lganliklari sababli ularning ta'limi maxsus yondashuvlarni talab qiladi. Ta'lim jarayoni bolalarning o'yin, rasm, hikoya, qo'shiq va harakat orqali bilim olishlariga yo'naltirilgan bo'lishi lozim. Ushbu yoshdagi bolalar uchun ta'lim jarayoni murakkab mantiqiy tizimlarga emas, balki tasavvur, qiziqish va harakatga asoslanadi.

2. Ta'lim jarayonini to'g'ri tashkil etishning asosiy tamoyillari

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini samarali tashkil qilishda quyidagi tamoyillar muhim o'rin tutadi:

Yosh xususiyatlariga moslik tamoyili – dastur, material va usullar bolalarning aqliy, jismoniy va emotsional rivojlanish darajasiga mos bo'lishi lozim.

Faollik va mustaqillik tamoyili – bolalarning shaxsiy ishtirokini rag'batlantirish, ularning fikr bildirish, muammoni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish.

O'yin orqali o'qitish tamoyili – ta'lim jarayonining asosiy shakli sifatida o'yinlardan foydalanish.

Individuallashtirilgan yondashuv – har bir bolaning rivojlanish darajasi va ehtiyojlariga qarab yondashish.

3. Ta'lim samaradorligini oshiruvchi usul va vositalar

Maktabgacha ta'limda ta'lim samaradorligini oshirishda bir qator usul va vositalar qo'llaniladi:

Pedagogik texnologiyalar – CLIL, STEAM, Montessori, Reggio Emilia kabi

yondashuvlar bolalarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi.

Axborot-kommunikatsiya vositalari (AKT) – multimediya materiallar, interaktiv doskalar, ta'limiy ilovalar va videolar orqali bolalarning e'tiborini jalb qilish va motivatsiyani oshirish mumkin.

O'yinli metodlar – didaktik o'yinlar, rolli o'yinlar, drammatizatsiyalar orqali ta'lim berish bolalarda mavzuni o'zlashtirishni osonlashtiradi.

Sensomotor rivojlantiruvchi vositalar – kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish uchun qum, suv, loy, konstruktorlar, tabiat materiallaridan foydalanish.

Hamkorlikda o'qitish – bolalarni jamoaviy ishlarga jalb qilish orqali ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish.

Ota-onalar bilan hamkorlik – ta'lim samaradorligi oilaviy tarbiya bilan chambarchas bog'liq bo'lgani bois, pedagogik maslahatlar, seminarlar, ota-onalar ishtirokidagi tadbirlar tashkil etilishi lozim.

4. Pedagogik xodimlarning roli

Ta'lim jarayonining markazida pedagog turadi. U nafaqat bilim beruvchi, balki bolaning shaxsiy rivojiga yo'naltiruvchi murabbiy rolini bajaradi. Shuning uchun pedagogning kasbiy mahorati, didaktik vositalarni tanlashdagi salohiyati va bolalar bilan samarali muloqotga kirisha olishi muhim hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim jarayonlarini to'g'ri va samarali tashkil etish — bolaning har tomonlama shakllanishi, ijtimoiy hayotga moslashuvi va keyingi bosqichlardagi muvaffaqiyatining poydevorini yaratadi. Ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, o'yinli o'qitish vositalari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan oqilona foydalanish zarur.

Shuningdek, pedagoglarning metodik tayyorgarligi, bolaning yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda individual yondashuv, ota-onalar bilan samarali hamkorlik va rivojlantiruvchi muhit yaratish — ta'lim jarayonining samaradorligini oshiruvchi muhim omillardir. Demak, maktabgacha ta'limda sifatli ta'lim-tarbiya jarayonini yo'lga qo'yish — jamiyat kelajagini

mustahkamlash yoʻlidagi eng muhim bosqichlardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi “Maktabgacha taʼlim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PQ–4312-sonli qarori
2. Oʻzbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab taʼlimi vazirligi. Maktabgacha taʼlim davlat dasturi – “Ilk qadam”. – Toshkent, 2022.
3. Yoʻldosheva, M.X. Maktabgacha taʼlim metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
4. Inoyatova, M.M. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. – Toshkent: “Ilm ziyo”, 2018.
5. Nurullaeva, D. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: NMIU, 2021.
6. Bruner, J. The Process of Education. – Harvard University Press, 1960.
7. Montessori, M. The Absorbent Mind. – New York: Holt, 1995.
8. Vygotsky, L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Harvard University Press, 1978.
9. OECD (2020). Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education. – OECD Publishing.
10. Epstein, A.S. The Intentional Teacher: Choosing the Best Strategies for Young Children’s Learning. – NAEYC, 2014.